

Ara Lleida, i amunt

Lleida viu un moment de recuperació important, una vegada retrobada amb la seua identitat. Les campanyes "Ara Lleida" i "Lleida amunt" hi han ajudat.

Un retrobament del sud amb el sud, un valencià a Lleida, un viatge per entendre els meridians del país: l'escriptor Josep Piera a la capital de la Terra Ferma.

Vaig aplegar a Lleida a mitjan matí i en tren. Era un dia d'estiu amb núvols i xafogor. Lleida queda lluny, vingues d'on vingues, diuen. Des de València, però, la llunyania és real, tot i que es fa pura aparença a mesura que s'acosta la capital de la Terra Ferma. Quan s'arriba vora el Segre, hom s'adona sense voler com, en molts i variats aspectes, Lleida es fa sentir pròxima a un valencià; hi ha vincles, costums, gustos, veus, memòries..., a compartir. A compartir en la imaginació o en el paladar.

A Lleida, una persona com jo se sent bé sempre; no sé si perquè hi he estat moltes voltes i tinc gent coneguda i amics, o perquè la ciutat manifesta una predilecció de parentesc cap a tot allò i aquells que venim de més avall –de més al sud–. Així, la ciutat, no és un punt remot de cap frontera invisible, sinó un lloc amable i de referència obligada. Quantes vegades, en aquests anys passats, he sentit raonaments volentosos que parlaven d'un eix possible entre Lleida i València, un eix que lligaria mites del passat amb projectes i il·lusions de futur. Seria bonic fabricar noves històries, o no importa si llegendes, com aquella de les donzelles del barri de la Magdalena que baixaren a València en els temps de la conquesta jaumina a fer més vives i més alegres les noves terres.

En aquesta ocasió, a Lleida, m'esperava Josep Borrell, per acompanyar-me a visitar la ciutat. Josep Borrell, a més de poeta i pedagog, fa actualment de director de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, una institució que representa, entre altres coses, l'afany i l'esperit que té Lleida d'anar fermament amunt i a més, fent la pròpia lectura tant de la tradició heretada com de la modernitat possible.

Aquestes idees, o sensacions, me les fa sentir sempre Lleida quan arribe. Des de la primera vegada, que vaig venir amb uns amics escriptors de Barcelona a un acte del Congrés de Cultura Catalana i ens esperaven Jaume Pont i Pere Rovira –dos poetes amb els quals vaig compartir mots i il·lusions del moment i amb qui faria una amistat que encara dura–, fins a la darrera, no per més oficial menys emotiva, que he estat a presentar el meu darrer llibre, premiat al "Josep Vallverdú". Tinc i sent Lleida prop, per moltes raons, vull dir. I és per això que m'agrada tornar-hi i passejar-la, de tant en tant. Qualsevol motiu val, no importa quin; per exemple, aquest.

En entrar al palau gòtic de l'antic hospital de Santa Maria, on té la seu l'Institut

d'Estudis Ilerdencs, van començar a caure quatre gotes; aquell presagi de pluja i la melodia d'aigua de la font del pati –el *cortile*, que en diuen els italians–, em van refrescar l'esperit d'entrada. En aquella noble escenografia restaurada del nostre gòtic ja quasi renaixentista, dues exposicions arqueològiques amb un tractament modern i didàctic, com també l'oratge nuvolós, tèrbol i estiuenc alhora, em traslladaven fantàsticament a Sicília, com també m'havia passat durant el viatge en tren, quan m'atreia el paisatge, tan del secà mediterrani. Com per art de màgia, el quadrat del cel gris que emmarcava aquell pati s'omplí de crits i revols d'oronelles. La imatge em captivà la mirada; per un instant em vaig trobar al sud d'Itàlia, a Sicília, o més concretament en alguns patis ombrius i perfumats a Siracusa o pels carrers igualment medievals d'Enna.

A l'interior de l'antic hospital, en una gran sala, hi havia gent que llegia: era la biblioteca; uns obrers silenciosos reparaven alguna cosa en un corredor tot despatxos. Josep Borrell va eixir a rebre'm. De la part de dalt de l'escala estant, ficcions d'uns temps que la memòria ens sol presentar civilitzadíssims, em van dur a somriure. A somriure cordialment a qui m'acompanyaria en aquella jornada lleidatana.

El coneixia d'altres ocasions efímeres, Josep Borrell, i no ens calgueren presentacions. La cridòria dels ocells desficiosos divertint-se sota la pluja d'estiu, ens acompanyà les primeres salutacions obligades. Li'l vaig indicar, el joc dansaire i al·lucinat de les oronetes en aquell tros de cel gris. Ell em va mostrar dos punts on havien fet niu unes cigonyes que en aquell moment s'estovaven les plomes, satisfetes d'aquella frescor sobtada. Em vaig sentir al meu sud interior, al meu secà més noble, en una Mediterrània de casa. I això, és clar, em va facilitar la connexió amb la persona que m'esperava. Vaig saber de seguida com, una vegada més, Lleida em rebia amable, no com cap foraster que ve de lluny, sinó com un parent que ve de visita. La disposició de tot augurava un dia ple. I no m'hi vaig equivocar, com se'm faria veure aviat.

L'Institut d'Estudis Ilerdencs és una fundació cultural pública, dependent de la diputació de Lleida, renovada positivament i dinàmica, com tantes altres institucions del mateix estil, per exemple la IVEI de València, abans coneguda pel nom d'Alfons el Magnànim, més evocador que unes fredes sigles, siga dit de passada. Després de mostrar-me les de-

CARME PUERTOLAS

Seu nova dels jutjats. Aquesta obra és una de les darreres intervencions urbanístiques fetes a Lleida, que ja supera els cent mil habitants.

Josep Borrell. Poeta i pedagog, Borrell és actualment el director de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, una institució de recerca cultural.

Josep Borrell i Josep Piera. Borrell ha fet de guia de l'escriptor de la Safor en la seua visita a la capital de la Terra Ferma.

pendències culturals de l'edifici, com és de costum, em van facilitar algunes de les darreres publicacions de la casa.

Publicacions històriques. Cal destacar-ne, ara i ací, dues: una, *Lo Garbell*, l'altra, *Lleida, problema i realitat*. La primera, una acurada edició facsímil d'un "periódich clá y catalá" del segle passat, que segons Josep Borrell era "la primera publicació en català de Lleida; una revista humorístico-satírica que es plantejava com a objectiu servir d'esbargiment dels seus lectors i fer crítica municipal". Una d'aquelles publicacions populars i locals, tan divertides com gràfiques del sentit de l'humor d'una època, com n'hi havia arreu de les nostres ciutats, començant per Barcelona i acabant a Alacant. Publicacions interessantíssimes que ens donen una imatge sana, fresca, a estones àcida o ingènua, de l'humor català, tan mediterrani en les seues variacions de nord a sud; uns humors i unes publicacions que censuren i temps posteriors han fet desaparèixer i que els temps de democràcia no han sabut ni pogut fer revivar, ara com ara, no sé si per falta d'humor...

La segona, era un llibre d'assaig dels anys seixanta, fonamental i lúcida, a cura d'alguns dels personatges intel·lectuals que conformen la Lleida culta d'aquest segle, com ara Josep Lladonosa o Josep Vallverdú, entre altres. El llibre havia estat una reflexió rigorosa en el seu moment, i una reflexió que es convertí en acció col·lectiva després. Jo només en coneixia referències. L'edició actual du un pròleg de Jordi Pujol, en to personal i no presidencial, que, en llegir-lo, m'ha revifat un pensament que no havia posat mai per escrit.

"Aquest llibre és una reorientació de Lleida vers la catalanitat. I diem a consciència reorientació, per tal com Lleida és, de totes les ciutats de Catalunya, tant com Tortosa, la més exposada als intents de despersonalització", diuen els autors. Diu Jordi Pujol comentant-ne el fragment: "El perill era allò que se'n deia el '*leridanismo*', sobretot el '*leridanismo bien entendido*', que alertava dels suposats perills del centralisme barceloní, acostant Lleida cada vegada més a Madrid". Perills, tant civils com culturals —afegesc jo—, avui encara presents més al sud, com Alacant, amb noves amenaces "*surestistes*" i "*alicantinistes*", o a València, amb les formes paranoiques del "*blaverisme*", filles totes del "*regionalismo bien entendido*" pel franquisme.

I la meua qüestió: si aquests perills des-

CARME PUÉRTOLAS

personalitzadors ara com ara, després de vora trenta anys, han deixat Lleida i Tortosa a banda, el fet que es mantinguen vigents a Alacant i es manifesten agressivament a València, quina valoració civil ens pot merèixer? Si aquest malfats conflicte continua viu, com més avall es manifeste, millor, pense jo. Com han de discutir la pròpia catalanitat Lleida i Tortosa, si el dilema se'l plantegen ara els valencians? El tema demanaria una reflexió que en aquest reportatge no toca.

Per viure bé. Lleida, amb més de cent mil habitants (diuen que ja en té cent quinze mil) és, si més no per a mi que vinc d'una ciutat més petita encara i igualment voltada de terres fèrtils, un model de ciutat habitable, de ciutat-comarca que fa de capital d'ella mateixa i dels pobles del voltant, majorment dedicats a l'agricultura. A un barceloní, potser li sembla diminuta i provinciana; a mi, almenys, se'm presenta amb les dimensions urbanes, i humanes, que m'agraden en una ciutat i que són aquelles que permeten passejar-la sencera en una jornada o topar-te amb amics i coneguts només eixir al carrer per matar el desfici amb un cafè.

Aquesta impressió m'ha fet Lleida, certament, només xafar el carrer Major. En qüestió de metres, Josep Borrell –qui no té cap parentesc amb el ministre actual del mateix nom, m'aclareixi jo mateix, hem hagut de saludar companys del gremi i coneguts polítics municipals de camí cap a la Paeria, que és com a Lleida anomenen l'ajuntament. El lloc, és clar, n'era el propici. Com a les ciutats del renaixement, que se sol dir.

Continuant el pas-seig, hem anat a parar al llit del riu, on, com

diu Josep Borrell que diu Francesc Pané, “s'han guanyat nous espais per a l'amor”. I deu ser veritat això, si ja al sol ullerós del migdia s'hi veuen parelletes reboquant-se per la gespa. Després, Lleida amunt, hem fet una colla en amical conversa, que tant em parlaven del “balcó del serraller”, un balcó famós que donà títol a una sarsuela de Josep Lladonosa –que se-

gons es veu, el personatge no solament va fer llibres d'història–, com de l'auditori Enric Granados –una altra fita de Lleida–, una costosa i lentíssima obra que finalment s'ha obert al públic.

Pujant en un ascensor que vol ser aerodinàmic, hem arribat a la part alta, on hi ha la Suda, les ruïnes de l'alcassaba islàmica, i la Seu Vella, amb un claustre gòtic dels més impressionants que he vist mai, no sols per la seua bellesa arquitectònica, també per l'obertura dels arcs a una panoràmica espectacular –s'hi veu tot Lleida, amb el riu i l'horta que l'envolta–, que fa pensar en aquell espai privilegiat més com un palau luxós dels moros que no com un recollit claustre cristià. L'es-

planada, que han volgut convertir en una plaça dura, semblava un desolat espill de pedra. Josep Borrell m'ha fet mirar amunt, cap a una placa de marbre situada al campanar de la seu. “És un famós poema, ‘Lo campanar de Lleida’, de Magí Morera, una de les glòries de la nostra Renaixença local”, ha dit mentre entre tots intentàvem llegir-ne els versos en veu alta.

“I amunt amunt ja ets dalt ara, esperit si ets sent d'àliga el cor, pren revolada que ja ets a mig camí de l'infinít...”

“Amunt, amunt, certament, això és el que li cal al Lleida, que aquesta nit es juga l'ascens a Primera”, va soltar algú, no sé si amb entusiasme o ironia, mentre davallàvem entre un mur de finestres –els nous jutjats–, observant les intervencions urbanístiques dels darrers anys, ja de camí al Refugi de Viana, el restaurant on havíem quedat per dinar. Asseguts vora una bona taula, fent elogis als gustosos caragols a la llauna –la meua predilecció gastronòmica cada volta que vinc a Lleida–, i als bons vins de les Costeres del Segre –el Raïmat, el Castell del Remei...–, vam brindar per Lleida amunt, uns fent referència a la ciutat, d'altres a l'equip de futbol que aquella nit es jugava el seu retorn a la primera divisió. El vi i els caragols, entre altres coses, feren que la conversa s'animara durant unes curtes

hores en aquell confortable refugi d'amical tracte. En eixir del local –on no havia estat mai abans, per cert– la vesprada tornava a refrescar suauement i uns nous núvols amenaçaven amb noves pluges.

Em van dur en cotxe fins a l'estació ferroviària. Abans d'acommiadar-nos, un de la colla m'oferí una bosa de plàstic que duia escrit “Ara, Lleida”.

“És per tu, m'ho han donat a la Paeria”. Es tractava d'un bell llibre amb fotos en color que em mostraven les mil i una Lleides d'ara, i algunes de les imatges millors d'aquesta esplèndida “capital ferma” que a poc a poc se'm quedava endarrere entre núvols que l'emboiraven.

Aquella nit, en un bar de Barcelona, vaig fer per veure el partit en qüestió. Aquella nit, tot i la gana de guanyar que l'equip posà al joc, per dissort, el Lleida perdia el seu somni futbolístic i es quedava novament a segona. **Josep Piera**

Dalt, torre. A la dreta, el Refugi de Viana. Baix, la biblioteca del IEL. Lleida, tot i el creixement experimentat durant els darrers anys, conserva les dimensions d'una ciutat amb aspecte humà, acollidor.

